

Příroda a změny klimatu

Já si dobře pamatuji půvabnou českou krajinu 40. a ještě i 50. let, jak začala **ošklivět v 60. letech, kdy bolševici se vši iracionální nenávisť ničili selský stav. Likvidovali usedlosti a statky všech výměr, zejména si dali záležet na zemědělcích hospodařících na rozloze od 15 do 30 ha.**

Z nich udělali předem odsouzené monstrózní kulaky, nepřátele všeho pracujícího lidu. Z moci orgánů stranyavlády došlo ke sloučení polností, rozorání mezí, vysekání rozptýlené zeleně, rušení cest a alejí, ke kanalizaci toků do betonových koryt nebo k zatrubnění potůčků. Zmizela mozaikovitá krajina, země byla vysušena, vznikly rozsáhlé fádňní stepi, vymizeli do té doby běžní živočichové a rostliny.

Ničení ekosystémů zemědělské krajiny bylo v 70. a 80. letech 20. století dokonáno paradoxně tzv. "melioracemi" (= zlepšeními), chemizacemi a mechanizacemi, z nichž se stal technokratický nástroj devastace krajiny a její biodiverzity. Vysušenou krajinu perfektně připravili pro katastrofy již tehdy se rodící klimatické změny.

Obrovské rozlohy půdy byly převedeny na stavební, dopravní a důlní pozemky. Vrcholem ekologické stupidity byly tzv. náhradní "meliorace" na horách, jako např. drenážování a rozorání vlhkých květnatých luk na katastrech Vchynice - Tetov v nadmořské výšce tisíc metrů na Šumavě v roce 1982 s výskytem vzácných a chráněných druhů rostlin jako např. nádherného hořce panonského. Všechny moje snahy a snahy několika desítek znalců tomu zabránit se obrátily proti nám.

Ale co! Dnes po čtvrt století od sametového převratu zcela nenávratně a bez soucitu denně mizí výměra selských statků, oněch 12 - 18 ha orné půdy převody zemědělské půdy na stavební parcely. Bez náhrady.

Nedávno po 20 letech konečně schválený zákon č. 41/2015 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, od jehož fungování jsme tolik očekávali, stále není naplňován a je cíleně okrajován a ohýbán, a možná i úmyslně ignorován. Jde přece o miliardové zisky. Jde o tajemství zázraku, jak z pětikoruny vykouzlit pětitisícovku. Moc kmotrů vpozadí vládne stejně jako anglické úsloví "bribes get in witout knocking" (viz současnou válku policajtů v českém vydání).

Ministerstvo zemědělství má totiž už v současnosti účinné nástroje, jak přimět zemědělce, aby hospodařili podle návodů a norem dobré zemědělské praxe (GAEC), leč nevyužívá jich. Jsou to každoroční dotace, jejichž poskytování není problém podmínit plněním stanovených podmínek pro zachování a zlepšení půdy, protierozními a vodoochrannými úpravami. Nakonec jsou to opatření v dlouhodobé perspektivě ve prospěch samotných zemědělců. Nikoliv však kořistnických nájemců nebo obchodníků s půdou.

Úspěšnost veškerých vládou připravovaných Strategií udržitelného rozvoje jakož Strategie ochrany a adaptace ke klimatické změně či Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu je závislá především na tom, jak se společnost bude chovat k půdě jako největšímu zásobníku a potenciálu vodních zdrojů. Ne báječnými slovy (škodolibí lidé v médiích říkají prázdným tlacháním), ale skutky.

Na jedné straně se trvale udržuje a nově vzniká pejorizovaná, erodovaná zemědělská step, na druhé straně se rozšiřuje urbanizovaná krajina s průmyslově zabetonovanou zemí. Nic z toho není příznivě naladěno vzdorovat extrémním dopadům změny klimatu.

Zbývají důležité lesní porosty (PUPFL), které také musí řešit svoje problémy v období klimatické změny.

Změnám lesních ekosystémů jsem se věnoval v publikaci Minulost, přítomnost a budoucnost lesů v českých zemích (VLS s.p., Praha 2008). Lesní ekosystémy disponují obrovským potenciálem ekologických funkcí, které významně ovlivňují rozsáhlou okolní krajinu a její obyvatele. Tím se stávají zájmem veřejným. Lesům ve vlastnictví státu po náročných církevních restitucích zbude možná necelá polovina celkové rozlohy včetně lesů silně poškozených emisemi v minulém století. Rozloha státních lesů nesmí být už dále tříštěna privatizacemi a exploatačními zájmy soukromých majitelů. To je kredo účinného vzdorování klimatickým změnám.

Současní majitelé, restituenti, správci, provozovatelé, nájemci a šíbři v krajině neústupně pokračují v plnění usnesení ÚV KSČ ze 70. let totalitního režimu. Ovšem nyní za neoliberalizmu s cílem maximálního privátního zisku, tady a teď. Bez ohledu na ztráty a škody, které působí půdě, krajině, přírodě a společnosti, lidstvu.

Ještě se dotknu pojmu divočina, tak často skloňovaném a zneužívaném blouznivci našich hor.

Pojmem divočina = the wilderness, byly právem označeny rozlehlé oblasti severní Ameriky, kam expandovala evropská kolonizace v 19. století. Pro jejich ochranu Spojené státy americké vyhlášovaly národní parky o rozlohách našich krajů i větších. Prvním z nich byl vyhlášen v roce 1872 National Park Yellowstone o rozloze cca 800 000 ha, tedy o málo větší než Plzeňský kraj. Redwood National park ve Skalistých horách chrání prales sekvojí vždyzelených dosahujících výšek nad sto metrů a tisíciletého stáří. Na západních svazích Sierra Nevady v nadmořských výškách 1500 až 2500 metrů v Sequoia National park je chráněn prales sekvojovců brovských dosahujících stomerových výšek a biblického věku. Proslulý je General Sherman Tree, jehož obsah dřeva je odhadován až na hektar smrkového lesa.

Chráněna jsou i části území prerie, kam se po sto letech vrátila stáda bizonů, v 19. století Buffalo Billy zdecimovaných k vyhynutí, což pochopitelně dnes naráží na zájmy farmářů.

K divočině (the wilderness) nesporně patří pod náporom nezřízeně zjištěné civilizace mizící deštné pralesy Jižní Ameriky, Afriky, Indie, na Sumatře, na Borneu a na Nové Guineji.

Australské národní parky byly zakládány pro ochranu nejen severního pralesa, ale i území civilizací nepřevrácené rozsáhlé australské buše.

Hovoříme-li o skutečné divočině, nesmíme při tom zapomenout na rozsáhlá chráněná území, zapovědníky sibiřské tundry a tajgy, chráněná území na Dálném Východě a na Kamčatce. Tam roste a žije prvobytný les a gluš, hřmí vodopády a vybuchují sopky, ční divoké skály, tryskají gejzíry vařící vody.

Jistě taková území jsou i v Mongolsku, Kazachstánu, Číně a jinde.

Tak to jsou opravdu území wilderness, divočiny, jak se patří s nepřetržitou kontinuitou vývoje původního ekosystému.

V Evropě kromě severských zemí těžko můžeme hledat celistvé území civilizací nedotčené a s kontinuitou přírodního ekosystému. Spíše se zachovaly takové přírodní ostrůvky, nicméně trvale ovlivňované dopady civilizačního rozvoje, nejméně 300 let. Tím jsou vzácnější, tím jsou cennější, než abychom je směli nechat napospas důsledkům imisí a tím usnadnili řádění biotických a abiotických činitelů a způsobili tak jejich zánik. Takové vzácné biotopy jsou v Evropě chráněny a opečovávány jako přírodní rezervace či evropsky významná území.

Světová absurdita se stala v národním parku Šumava, kde osobním rozhodnutím nejvyššího zeleného guru v roce 2007 byly přežívající zbytky nedocentelného historického pralesa odsouzeny k trestu smrti sežráním kůrovcem.

Nyní ochranáři chodí po Šumavě a baví se nacházením mrtvých smrkových kmenů, u nichž zjišťují stáří několika set (400 - 600) let. Ochránáři nyní sdělují, že všichni pamětníci českých dějin zahynuly kůrovcem v období po vyhlášení národního parku Šumava. Všechny 135 ostrůvků kontinuálního pralesa na Šumavě bylo silně poškozeno a/nebo zaniklo po Bursíkově rozhodnutí po Kyrillu nezasahovat s benfitem pro labužníky, zaznamenaným soukromým dovětkem - necháme tam ty smrky sežrat kůrovcem a nikdo nám pak do toho nebude už mluvit !

Na veřejném slyšení o situaci v Národním parku Šumava v Senátu v květnu 2007 pan ministr životního prostředí veřejně prohlásil, že veškerou politickou odpovědnost za to, co se v Národním parku Šumava stane, bere na sebe. Do roka a do dne pan ministr odstoupil a jeho politická odpovědnost se rozplynula jako mlha nad rybníkem. Hmotná zodpovědnost se na žádném ministru nikdy nevyžadovala, ačkoliv každý hajný nebo dělník, montér, řidič, stavitel, doktor či inženýr ji má.

A tak na Šumavě zůstal jak po kulturním tak po přírodním lese po uměle roznícené kůrovcové pandemii zdevastovaný prostor, kterému bezbřehá fantazie fundamentalistů přiřkla název divočina. Fakticky je to zdivočelá země. S takovou zdivočelou zemí se setkáváme v terénu všude tam, kde člověk rezignoval na péči o přírodu, ať to byla země obdělávaná nebo zvláště chráněné území. Co myslíte, že by se stalo s nezměrným bohatstvím orchidejí v CHKO Bílé Karpaty, nebo s hlaváčkem jarním v Českém krasu, kdyby tam o přírodní rezervace přestal pečovat člověk? V rozporu s ochranářským heslem "poznej a chraň!"

Zarostly by hlohem, trnkou, ptačím zobem, šípkem, bodlákem, pcháčem či kopřivami nebo křídlatkou japonskou či bolševníkem velkolepým, postupovalo by zarůstání náletem invazních druhů tuzemských i cizokrajných migrantů. Území by se stalo neprostupným, původní vzácné druhy by byly potlačeny nebo vyhubeny, území by zdivočelo, stalo by se zdivočelou zemí. Nikdy by se ale nestalo historickým pralesem, v němž po staletí panuje nekonečný přírodní řád, tedy wilderness.

A tak zatím co pralesní ostrovy v režii jednoho ministra životního prostředí na Šumavě byly jeho posedlostí po bezzásahovosti likvidovány, sousední prales Boubín (či vzdálenější Žofín) ve správě státního lesního závodu Boubín, který se choval jako dobrý hospodář s respektem k nedozírné hodnotě pralesa, pohromu s minimálními ztrátami přestál jako guldbransenovský les věčně zelený.

Jestliže člověk nad nějakým dochovaným vzácným územím už jednou vyhláší statut zvláště chráněného území podle zákona o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb., v platném znění), pak přebírá za toto území a jeho ekocenózu zodpovědnost, a z ní mu vyplývá povinnost o toto území pečovat tak, aby se jeho stav nejen nezhošil, ale naopak stále vylepšoval.

Bajky o ochraně nedefinovaných přírodních procesů jsou naprosto irrelevantní. Přírodní děje probíhají všude od lesa po skládku odpadu, od deštného pralesa po vyschlé pouště, od úrodných lánů po měsíční krajinu. Otázkou je, zda chceme, zda připustíme, aby se z lesa stala skládka nebo holina, nebo z deštného pralesa vyschlá poušť, z úrodných polí nehostinná země. Zda chceme, zda připustíme, aby životu příznivá Matka Země byla zprzněna na neobyvatelnou pustinu.

Přírodní děje ale i tak budou pokračovat a pokud bude trvat nekonečný vesmír, pak v různé formě budou nekonečně probíhat i přírodní procesy, nezávisle na tom, zda druh Homo sapiens (ssp. insapiens), svůj ekonomický růst či bezzásahovost na Zemi přežije či ne.

S přáním krásného léta Vladimír Valenta